Învăţământul biblioteconomic de ieri şi de astăzi

Dr. Mircea Regneală
Catedra de Ştiinţele Informării şi Documentării,
Facultatea de Litere, Universitatea din Bucureşti
E-mail: regneala@bcub.ro

Dr. Mircea Regneală este profesor la Catedra de Ştiinţele Informării şi Documentării a Facultăţii de Litere de la Universitatea din Bucureşti şi director general al Bibliotecii Centrale Universitare din Bucureşti. Predă cursuri de biblioteconomie, legislaţie de bibliotecă, copyright şi documente audiovizuale. Domenii de cercetare: dezvoltarea colecţiilor şi legislaţia de bibliotecă.

Rezumat

Autorul trece în revistă evoluţia învăţământului biblioteconomic începând din secolul al XIX-lea, odată cu apariţia sa, şi până astăzi, oprindu-se asupra dezvoltărilor contemporane şi a implicaţiilor acestora asupra profesiei de bibliotecar. O atenţie particulară este acordată învăţământului biblioteconomic american în condiţiile extinderii noilor tehnologii informaţionale şi a creşterii numărului de publicaţii digitale.

Cuvinte cheie: *Istoria învăţământului biblioteconomic, Învăţământul biblioteconomic american, Acreditarea şcolilor de biblioteconomie*

Educaţia de bibliotecă realizată în şcoli, după o programă prestabilită, a apărut abia în secolul al XIX-lea, odată cu dezvoltarea marilor biblioteci care aveau activităţi complexe şi cereau un personal specializat.

Istoria biblioteconomiei consemnează bibliotecari celebri care s-au format fără nici o şcoală. Cel mai faimos dintre ei este, fără îndoială, Gabriel Naudé, autorul cunoscutei cărţi *Advis pour dresser une bibliothèque (1627),* care timp de trei secole a fost lucrarea de căpătâi a multor generaţii de bibliotecari. Îi urmează Claude Clément, Louis Jacob, membrii familiei Bignon, toţi în secolul al XVII-lea, apoi Charles Nodier, Saint-Beuve, Lecomte de Lisle, Pierre Gustave Brunet, bibliotecari şi personalităţi de litere ilustre de la sfârşitul secolului al XVIII-lea şi începutul secolului al

BDD-A27110 © 2005-2006 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:49:58 UTC)

XIX-lea. Toţi aceştia au învăţat biblioteconomia singuri sau de la predecesorii lor.

Aşadar, *ucenicia sau învăţământul practic individualizat,* iar mai târziu *studiul independent* au fost primele forme ale educaţiei de bibliotecă.

În Europa învăţământul biblioteconomic a apărut după 1850: Austria 1864, Franţa 1869, Anglia 1877 etc., sub forma unor cursuri destul de inconsistente.

Cele dintâi elemente de biblioteconomie sunt întâlnite în programul de la École Nationale des Chartes, instituţie de învăţământ superior înfiinţată în Franţa în 1821.

Disciplinele de bază care se studiau aici erau însă ştiinţele auxiliare ale istoriei. Absolvenţii primeau diploma de arhivist-paleograf şi puteau exercita meseriile de arhivişti şi bibliotecari.

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea are loc o modificare de atitudine în aprecierea profesiei: se face apel din ce în ce mai frecvent la specialişti care să conducă bibliotecile. În Franţa, încă din 1839 în Regulamentul Bibliotecii Naţionale se dădea dreptul absolvenţilor de la École Nationale des Chartes de a lucra în această importantă bibliotecă a ţării.

Dintre absolvenţii acestei şcoli, îndeosebi după 1850, apare o pleiadă de bibliotecari şi bibliografi iluştri care dezvoltă tehnica biblioteconomică şi bibliografică. În fruntea lor se situează Léopold Delisle, care, devenit administratorul de la Bibliothèque Nationale, angajează mai mulţi absolvenţi de la École des Chartes. Aceştia vor realiza lucruri remarcabile îndeosebi în domeniul catalografiei. Delisle este primul care pune accent pe *caracterul tehnic al pregătirii profesionale a bibliotecarului*. El considera că „ ucenicia este tot atât de necesară pentru a administra o bibliotecă ca şi pentru a conduce un vapor, pentru a construi un edificiu sau pentru a monta, întreţine şi face să funcţioneze fără accidente diferite piese ale unui mecanism complicat". El afirmă că „bibliografia şi biblioteconomia au devenit ştiinţe sau arte ale căror complexităţi sporesc din an în an". Salută "această evoluţie a tehnologiei care nu poate fi oprită şi care sporeşte şi reînnoieşte în fiecare moment utilajul bibliotecii, fenomen analog celui care se petrece în laboratoarele ştiinţifice şi în atelierele industriale"(1). In 1897,sub conducerea sa, apare *Catalogue général des imprimés de la Bibliothèque Nationale*, poate cel mai important repertoriu bibliografic din lume.

Aceleaşi idei novatoare privind rolul bibliotecarului în epoca modernă le împărtăşeşte şi Melvil Dewey, inspirat de idealurile revoluţiei franceze. El aprecia că „nici o sarcină nu este mai importantă şi nu merită mai multă onoare decât cea îndeplinită în serviciul comunităţii de un bibliotecar competent şi serios. A fost un timp când biblioteca semăna mult cu un muzeu şi bibliotecarul cu un şoarece de bibliotecă /…/ şi în care vizitatorii contemplau cu multă curiozitate cărţile rare şi manuscrisele. A venit timpul

BDD-A27110 © 2005-2006 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:49:58 UTC)

în care biblioteca este o şcoală şi bibliotecarul un educator în sensul cel mai nobil al termenului “ (2).

Dintre toate personalităţile biblioteconomiei mondiale, Gabriel Naudé şi Melvil Dewey sunt numele cele mai frecvent rostite. Ambii sunt autodidacţi.

Dacă Gabriel Naudé rămâne întemeietorul biblioteconomiei ca domeniu ştiinţific prin celebra sa lucrare, Melvil Dewey este realizatorul, în 1876, a celui mai durabil sistem de clasificare pentru biblioteci apărut până astăzi, *Clasificarea Zecimală Dewey*, perfecţionată ulterior de Institutul Internaţional de Bibliografie de la Bruxelles, devenind Clasificarea Zecimală Universală. In anul 2001, americanii, şi cu ei întreaga lume bibliotecară, sărbătoreau, în cadrul Conferinţei IFLA de la Boston, 125 de ani de la apariţia sistemului de clasificare a lui Dewey. Tot Dewey este şi fondatorul primei şcoli de biblioteconomie americane.

Şcoala s-a deschis la 1 ianuarie 1887. School of Library Economy cum se numea această instituţie de învîţământ era de nivel universitar şi funcţiona la Columbia University. Curriculum pe care Dewey îl avea iniţial cuprindea domenii precum selecţia, bibliografia, administrarea, repararea cărţilor şi catalogarea. Deşi şcoala avea un caracter practic, s-a încercat a se dezvolta în spiritul cursanţilor ideea că bibliotecarul este un comisar social cu misiunea de a influenţa dezvoltarea morală a cititorilor săi.

Cei dintâi cursanţi au fost 17 femei şi 3 bărbaţi. Deoarece Universitatea Columbia nu admitea femei în rândul studenţilor, şcoala s-a transferat la New York State Library. Aici, după doi ani de studii se obţinea diploma de licenţiat în ştiinţa bibliotecii şi după încă unul diploma de master.

Mulţi dintre absolvenţii primelor promoţii au devenit conducători ai numeroaselor şcoli de biblioteconomie deschise pe întreg teritoriul american între 1887 şi 1925.

În 1926 Fundaţia Carnegie înfiinţează la Universitatea din Chicago faimoasa Graduate Library School. Aici se putea obţine titlul de doctor în ştiinţa bibliotecii pe baza unui program de studii aprofundate având în vedere teoria şi cercetarea ştiinţifică în biblioteconomie.

American Library Association (ALA), în 1948, stabilea ca *nivel standard pentru specialiştii în biblioteconomie titlul de master.*

Primele standarde de calitate pentru educaţia de bibliotecă au fost introduse de ALA încă din 1925, dar abia în 1956 a luat naştere în cadrul ALA, Comitetul de Acreditare pentru programele şcolilor din domeniul bibliotecilor şi ştiinţei informării.

Din 1977 până în 2000, peste 70 de programe ale şcolilor de biblioteconomie din SUA şi Canada au fost reacreditate de ALA.

BDD-A27110 © 2005-2006 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:49:58 UTC)

În 1983 se înființează Association for Library and Information Science Education (ALISE) în locul Asociației Şcolilor Americane de Biblioteconomie existentă din 1915. ALISE are ca misiune promovarea excelenței în cercetare, învățământ şi servicii pentru bibliotecă (3). Publică anual statistici cu privire la facultăți, programe de învățământ, studenți, finanțare, programe în educația continuă de bibliotecă etc. ALISE împreună cu ALA au o contribuție majoră la creşterea performanțelor în învățământul american din LIS (Library and Information Science).

Între 1960 şi 1970 au loc în SUA modificări de substanță în educația de bibliotecă determinate de nevoia adaptării acesteia la creşterea spectaculoasă a numărului de publicații şi a cerințelor de informații, îndeosebi din zona economică. Tehnologia calculatoarelor, în special, a microcalculatoarelor, şi a comunicării on-line au dezvoltat noi oportunități pentru învățământ.

Astăzi, educația de bibliotecă sau mai exact din domeniul biblioteconomiei şi ştiinței informării este complet diferită de cea de acum 30 de ani.

Michael Buckland (4), analizând în 1975 programele mai multor şcoli de biblioteconomie americane, constata că în programele acestora predominau discipline prea tradiționale precum *bibliografia, documentarea, biblioteconomia, comunicațiile, arhivele* şi *editarea*. Mai constata o feminizare a profesiei ceea ce, după specialistul american, o împiedică să se modernizeze. Chiar numele lor continuă să rămână învechit. Prima şcoală care îşi schimbă numele a fost a Universității din Syracuse care în 1970 devine School of Information Studies. După exemplul ei şi alte şcoli îşi vor schimba denumirea şi, evident, Curriculum. Teoreticianul acestor schimbări a fost Roger Greer care compară educația de bibliotecă cu un sistem copernician al cărui centru este *transferul informației* (5).

Eforturile de modernizare a structurilor educaționale converg în direcția deschisă de tehnologia informației.

Van House şi Sutton notează că educația de bibliotecă este parte a unui ecosistem.

Educația LIS, scrie el, se dezvoltă într-un mediu dinamic şi competitiv unde „supraviețuirea programelor curente nu înseamnă supraviețuirea lor în forma actuală“ (6).

În cadrul unui program finanțat de Fundația Kellogg (7) au fost examinate schimbările recente ale programelor LIS din SUA. În urma analizei au rezultat şase schimbări majore în educația LIS.

Acestea sunt următoarele:

1. Şcolile difuzează informații pe o bază largă.

2. Majoritatea programelor sunt centrate pe utilizator şi au un caracter interdisciplinar.

BDD-A27110 © 2005-2006 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:49:58 UTC)

3. Programele conţin tot mai multe discipline legate de tehnologia informaţiei.

4. Se experimentează structuri specializate.

5. Şcolile au diferite formate de programe.

Astăzi învăţământul american se află într-o permanentă reînnoire: apar niveluri noi de studii, programe îmbunătăţite etc.

Cea mai vizibilă schimbare se află în chiar numele şcolilor. Iată câteva din denumirile actuale ale acestor şcoli, transcrise în engleză, spre a nu le altera sensul original: School of Library and Information Science; School of Library and Information Studies; School of Library and Information Management; School of Information Science and Policy; School of Library, Archival and Information Studies; School of Communication Information and Library Studies; School of Information Science and (Learning) Technology; Information School; School of Information.

Biblioteconomia şi ştiinţa informării au devenit domenii *multidisciplinare* şi *interdisciplinare.*

În anul 1986, o comisie a ALA a publicat studiul *New Directions in Library and Information Science Education* (8) care cuprinde analiza programelor de învăţământ aplicate în pregătirea specialiştilor pentru bibliotecile universitare, publice, şcolare, medicale, de firme, pentru muzee, arhive, edituri, baze de date şi centre de informare. Aceste programe cuprind în esenţă: achiziţia, catalogarea şi clasificarea, dezvoltarea colecţiilor, circulaţia, indexarea şi rezumarea, împrumutul interbibliotecar, referinţele şi controlul serialelor.

După un deceniu, disciplinele de studiu erau aproape toate marcate de tehnologia informaţiei: management, organizarea informaţiei, căutări în baze de date, dezvoltarea colecţiilor, metode matematice de căutare, aspecte socioculturale, material nonprint, materiale rare, tehnici de conservare, surse de informare, materiale de referinţe, literatură şi servicii pentru copii etc.

Conform unui raport publicat de ALISE în anul 2000 numărul de ore pe trimestru pentru titlul de master variază între 36 şi 54 de ore în funcţie de şcoală (9). Înainte de 1970, nici un program nu depăşea 36 de ore. Numărul cursurilor opţionale a ajuns astăzi până la cifra de 100. Numai un număr limitat de credite pot fi transferate de la alte universităţi. Un accent deosebit se acordă activităţilor practice desfăşurate cu concursul personalului facultăţilor, studenţilor, alumnilor şi practicienilor.

Din acelaşi raport statistic rezultă că studiile de master sunt urmate de femei în proporţie de 70%, iar cele de licenţă de bărbaţi cu acelaşi procent. Pentru nivelul de doctor, procentele sunt egale. Studenţii străini care urmează studii în LIS în SUA şi Canada reprezintă doar 6% din numărul total. Ei provin din China, Coreea de Sud, Thailanda, Taiwan şi India. Raportul mai evidenţiază că diploma de master este obţinută de 86%

BDD-A27110 © 2005-2006 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:49:58 UTC)

studenţi albi, 5% studenţi negri, 2% asiatici, 3% hispanici, 4% indieni din America şi Alaska.

Programele de învăţământ rămân astăzi grupate în jurul a patru elemente-cheie: *utilizatorii de informaţii, tehnologia, accesul şi informaţia.* Aceste elemente se regăsesc în diferite combinaţii în toate şcolile americane de biblioteconomie (10). În funcţie de politica informaţională a fiecărei şcoli, accentul poate cădea pe una sau alta din aceste componente. Acelaşi raport la care ne refeream mai înainte evidenţiază că 34% din disciplinele predate în şcoli sunt din afara domeniului propriu-zis.

În programele de studiu, multe facultăţi au în vedere pregătirea specialistului în tehnologia informaţiei nu spre a lucra în biblioteci ci în sectoare economice care au nevoie de asemenea specialişti. Învăţământul la distanţă este larg răspândit în SUA - peste 80% din facultăţi îl oferă.

Reconfigurarea programelor este o problemă de mare actualitate a învăţământului american în LIS. Ca şi la noi, înainte de aplicarea hotărârilor Conferinţei de la Bologna, şi în SUA pregătirea pentru LIS poate fi realizată în paralel cu o altă specializare, de regulă, cu comunicarea sau ştiinţa calculatoarelor.

Odată cu dezvoltarea ştiinţelor informării şi a comunicaţiilor, a creşterii în importanţă a bazelor de date şi a literaturii digitale, facultăţile din LIS sunt privite cu tot mai mare interes în învăţământul universitar american. Tot mai multe şcoli care pregătesc bibliotecari şi specialişti în ştiinţa informării poartă în titulatura lor termenul de *informare* (şcoală de informare, studii de informare, cercetări în informare etc.).

Revenim asupra problemei acreditării. Acreditarea şcolilor de LIS este o chestiune opţională în SUA. Acreditarea, în general, are rolul să protejeze pe cei care doresc să urmeze o anumită şcoală prin verificarea calităţii serviciilor oferite de diferite tipuri de instituţii de învăţământ. Corpul de acreditare pentru şcolile din zona biblioteconomiei şi ştiinţei informării este format din specialişti desemnaţi de ALA. Titlul de master primit de la o instituţie de învăţământ acreditată de ALA este adesea o condiţie preliminară pentru înscrierea la concursul de ocupare a unui post într-o bibliotecă universitară sau publică.

Există în SUA din 1992 noi standarde de acreditare adaptate specificului acestor şcoli. Ele pleacă de la definirea cerinţelor programelor de master. De regulă, acreditarea se acordă pe o perioadă de până la 7 ani.

Între şcolile americane există unele care resping acreditarea pe motiv că ea pleacă de la şabloane.

În 1999 a avut loc Congresul Educaţiei Profesionale, organizat de ALA, care a urmărit realizarea unui consens al profesorilor din şcolile de biblioteconomie şi ştiinţa informării asupra competenţelor de bază cerute de educaţia în LIS care să înlocuiască vechile standarde de acreditare din 1992.

BDD-A27110 © 2005-2006 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:49:58 UTC)

Totodată, s-au definit competenţele pentru un „bibliotecar generalist“ care să facă faţă la diferite activităţi de bibliotecă. Aceste activităţi ar fi următoarele: principii şi metode pentru organizarea şi selectarea resurselor documentare; iniţierea în producerea, diseminarea şi utilizarea informaţiei; analiza şi evaluarea diferitelor nevoi de informare; proiectarea şi dezvoltarea modelelor pentru instruirea în informare; strategia liderului; expertiza în evaluarea tendinţelor şi aplicaţiilor tehnologice în LIS; cunoştinţele de bază în procesul de căutare a informaţiei. La acest congres s-a propus în vederea perfecţionării acreditării, constituirea unui nou corp de experţi evaluatori în cadrul ALA - care să reprezinte toate tendinţele profesionale - şi înnoirea periodică a acestuia.

Federaţia Internaţională a Asociaţiilor de Biblioteci şi Bibliotecari (IFLA) se preocupă şi ea de problemele educaţiei de bibliotecă. În 2000, Secţia de Educaţie şi Învăţământ a IFLA publică *Guidelines for Library/Information Professional Programs.* Acest document este un cadru larg pentru dezvoltarea, evaluarea facultăţilor, curriculumului şi personalului, studenţilor, administraţiei, finanţelor, resurselor educaţionale etc.

Care pare a fi viitorul educaţiei în LIS în lume în secolul XXI? Dificil de estimat. În prezent, orientarea de bază este dirijată spre *tehnologia informaţiei - organizare, management, utilizare.*

Note-Bibliografie-Webgrafie

(1) MASSON, André ; PALLIER, Denis. *Les Bibliothèques*. Cinquième édition refondue. Paris : Press Universitaires de France, 1982, p. 57.
(2) *Ibid*, p. 54.
(3) Association for Library and Information Science Education (ALISE). Vezi: www.alise.org
(4) BUCKLAND, M. *The Academic Heritage of Library and Information Science: Resources and Opportunities*. Vezi: www.sims.berkeley.edu/buckland/alise00.html
(5) STEIG, M. F. *Change and Challenge in Library and Information Science Education.* Chicago: American Library Association, 1992.
(6) VAN HOUSE, N.; SUTTON, S.A. The Panda syndrome: An Ecology of LIS education. In: *Library Information*, nr. 41, 2000, p. 52.
(7) PETTIGREW, K. E.; DURANCE, J. C. Introduction and overview of results. In: *Library Information*, 1, nr. 42, 2001, p. 170-180.
(8) GRIFFITHS, J.-M. ; KLING, D.W. *New Directions in Library and Information Science Education*. New York: Knowledge Industry Publications, 1986.
(9) BARRON, D. D.; BLESSINGER, K. Curriculum. In: *Library and Information Science Education. Statistical Report 2000*. Chicago: ALISE, 2000.
(10) *Idem.*

BDD-A27110 © 2005-2006 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:49:58 UTC)